

irodalom-történetírásnak a profetikusszövegek és publicisztika, pedig – mint ahogyan e tanulmány is bizonyítja – a tárgyalt korszak bővelkedik ebből a forrástípusból. A tanulmány szerzője legfőképpen az 1630 és az 1660 közötti időszakot vizsgálja, amely Alsted, Johann Heinrich Bisterfeld és Ludwig Philipp Piscator, a három herboni professzor Erdélybe érkezését illetve Johann Amos Comenius távozása utáni időt jelzi. Martin Luther asztrológusokkal szembeni kirohanása tükröződik egy jóval későbbi debreceni lelkész Kecskeméti Alexis János Dániel próféta könyvéről írt magyarázatában, amely már csak halála után jelenhetett meg (1621). Tanulságos ugyancsak a magyar szakirodalomban többször elemzett Frölich Dávid prognosztikon-kritikája is. Frölich, csakúgy, mint az 1630-as évek német jövendölés-ellenes teológusai sátáni praktikának tartotta az ehhez hasonlatos sugalmakat. Paul Nagel lipcei matematikus professzor viszont az 1610-es évektől néhány profétikus írást adott ki, amelyben különböző égi jelenségeket, például az 1572-es Tycho Brahe-féle szupernóvát, a Dudith András, neves magyar humanistát is megihlető 1577-es üstököst az elkövetkezendő világvége bizonyítékaiként értelmezte, s kiszámolta ennek bekövetkezését a gyakorta felidézett 1666-os évrre, amely több, a korban divatos vízióban is az Antikrisztus eljövetelének időpontjának tartottak. A két, eredetileg idegen nyelvű tanulmányt Juhász Levente fordította.

Összegezve bátran mondhatjuk, hogy a legújabb szegedi művelődéstörténeti sorozat, a Keserűiskola legfrissebb vállalkozása ugyanolyan kitüntetett figyelmet érdemel, mint a tucatnál is több, évtizedes párijai.

FARKAS GÁBOR FARKAS

A Consortium of European Research Libraries (CERL) éves közgyűlése és szemináriuma.

2003. november 13–14-én tartotta a Consortium of European Research Libraries (CERL) éves közgyűlést és szemináriumát, amelynek helyszíne Szentpétervár, az Orosz Nemzeti Könyvtár (Rossiyskaya Nacionalnaya Biblioteka) volt, házigazdánk pedig Dr. Vladimir Zaytsev, a könyvtár főigazgatója.

A CERL éves közgyűlései elé évente hagyományosan egy-egy nagyobb témának szentelt szemináriumot is szerveznek. Míg a tavalyi, Hágában rendezett szeminárium témája a „Könyvek háttárok nélkül” volt, a mostaninak címe: „Európai kulturális örökség a digitális korszakban: hozzáférés és megőrzés”. Az orosz kollégák, Ludmilla Kiseleva, Natalia Elagina és Vladimir Mazhuga előadásai a kéziratokkal kapcsolatos témákkal foglalkoztak, közülük N. Elagina bemutatta a szentpétervári Nemzeti Könyvtár birtokában lévő 8. századi „Insula Gospel” elektronikus változatát (www.nlr.ru/rlin/rukopisi.php), amely tapasztalatuk szerint az egyik leggyakrabban kutatott nyugati kézirat a könyvtárnak. L. Kiseleva a kéziratok marginális bejegyzéseiben rejlő értékes adatmennyiséget, V. Mazhuga pedig a földrajzilag távol eső, de számítógéppel közel hozható kéziratrövidékek kutatásában rejlő lehetőségekről beszélt.

A holland, német és olasz kollégák a kérdést a nyomtatott, sokszorosított dokumentumok terén vizsgálták. A finn Nemzeti Könyvtár igazgatója, Kai Ekholm a kulturális örökség különféle, sokszorosított típusainak megőrzésével, digitalizálásával és e szolgáltatások „eladhatóságával” foglalkozott. Olyan, kellő formában a nagyközönség érdeklődését is felkeltő nyomtatványtípusok digitális közzétételéről beszélt, mint pl. a fényképek, plakátok, reklámok, régi ábécés könyvek. Folyik az 1771–1860 között megjelent folyóiratok elektronikus feldolgozása és bemutatása (<http://digi.lib.helsinki.fi>). Jan Bos a holland Királyi Könyvtár részéről a holland (www.kb.nl/stcn) és flamand (www.stcv.be) short-title katalógust ismertette. Szólt a tavaly Hágában újdonságként bemutatott Bibliopolisról (www.kb.nl/bibliopolis), vagyis a holland elektronikus könyvtörténetről, kibővített a „holland nemzeti örökség” program keretében folyó más kezdeményezésekkel, például a már hozzáférhető kéz-

irat-katalógusokkal (www.kb.nl/kb/manuscripts). Luisa Buson a padovai egyetemi könyvtárból a régi könyvek olaszországi könyvtárakban folyó, imponáló méretű digitalizálási munkáiról adott áttekintést. A kulturális értékek digitalizálása két fő programjuk – a MINERVA és a Rinascimento Virtuale – keretében és finanszírozásával folyik. A bajor Nemzeti Könyvtárát képviselő Claudia Fabian bemutatta a CERL tezaszuszait.

Míg a szemináriumot a szentpétervári Nemzeti Könyvtár új, az idén tavasszal átadott épületében rendezték, addig másnap az éves közgyűlés helyszíne a könyvtár régi, történelmi épülete volt. Ott a formális és adminisztratív jelentéseket követően néhány kérdés részletesebb megvitatására is sor került, köztük a kéziratári munkacsoport jelentésére. Az a terv, hogy a CERL tevékenysége ne csak a régi könyvekre, hanem a jövőben a kéziratokra is terjedjen ki, a két évvel ezelőtti, lyoni szemináriumon és közgyűlésen merült fel először, több könyvtár kezdeményezése nyomán. Időközben megállapodás született arról, hogy a kéziratokat időhatár nélkül bevennék az adatbázisba.

Lotte Hellinga betegsége miatt a kéziratári munkacsoport beszámolóját a CERL igazgató-menedzsere, Marian Lefferts adta elő. Ezzel kapcsolatban merült fel a tagdíjak szinten hagyása, vagy az évi 8000 euróról 7500 ill. 7000-re való csökkentése. A CERL költségvetésének mostani, nyereséges pénzügyi helyzete az angol font / euró árfolyam kedvező alakulásának köszönhető, ez azonban az elkövetkező évekre nem garantálható. Végül a közgyűlés a tagdíjak változatlanul hagyása mellett döntött, és ezáltal továbbra is van mód a kézirat munkacsoport tevékenységére. Javaslat hangozott el, hogy a következő évi közgyűlésre egy kéziratáros szakembert is hívjanak meg, hogy a speciális kérdéseket a többségében régi nyomtatványokkal foglalkozó kollégákkal együtt érdemben véleményezni tudja.

Másik hangsúlyos kérdésként merült fel, hogy a kelet-közép-európai térség történeti anyaggal rendelkező könyvtárait a CERL kedvezményes tagságával kellene előmozdítani, úgy, hogy a pénzügyi könnyítéseket file-szolgáltatáshoz kellene kötni. Nem kétséges ugyanis, hogy nemcsak az egyes közép-kelet-európai könyvtáraknak érdeke, hogy használhassák a CERL által nyújtott szolgáltatásokat, mindenképp a Hand Press Book (HPB adatbázist), hanem éppen ilyen érdeke a konzorcium minden tag-intézményének, hogy áttekintést kapjanak ezekről a nagy múltú, európai történeti könyvtárakról, elsősorban Szlovákia és Románia területén. Hasonlóképpen fontos a még kevésbé ismert és még nehezebben hozzáférhető dél-amerikai régi könyv-anyag bevitele a HPB adatbázisba, amelyekről igen kevés információja van az európai könyvtáraknak, jóllehet gazdag latin, spanyol, francia és portugál nyelvű anyagokat rejtenek.

Hogy érzékeltessük a Hand Press Book változatos és gazdag tartalmát, az év folyamán az alábbi, régi könyveket tartalmazó fájlok kerültek be az összesített nemzetközi adatbázisba: a wales-i Nemzeti Könyvtár első részletben 5600 rekordot, a londoni egyetem könyvtárai 6500 rekordot, a VD-16 kiegészítései 28 000 rekordot tesznek ki. Nemrégiben került be az oxfordi egyetemi könyvtárak kb. 83 000-es állománya és a szentpétervári Orosz Nemzeti könyvtár 8000 rekordja, amely a Tengerészeti Kadét Intézet történeti könyvtára. Az első, Észak-Amerikából kapott fájl is hamarosan bekerül a HPB-be: ez pedig a Yale Egyetem könyvtárnak történeti állománya, összesen 150 000 tétellel. Az év folyamán az OSzK által megküldött Antikva-katalógus rekordjainak konvertálására a Yale-egyetemi fájl után kerül sor, ekkor fognak bekerülni a HPB-be, amely jelenleg 1 600 000 rekordot tartalmaz.

A HPB-nek felajánlott, és a jövő (2004) év folyamán megküldendő fájlok között ott van a salamancai egyetem régi könyveinek első, 4500 rekordos részlete, a lisszaboni nemzeti könyvtár spanyol és portugál 16–17. sz.-i állománya és 4000 kötetes Elsevier-gyűjteménye, a British Library skandináv gyűjteménye, a nápolyi Nemzeti Könyvtár 90 000-es rekordja stb.

Az év folyamán a 2003. március 5. és 8. között Hágában tartott LIBER konferencián a CERL vezetősége beszámolt a kézirat-adatbázis létrehozására tett lépéseikről az ott jelenlévő, Európa több országát képviselő kéziratáros szakembereknek. Időközben öt szakértő írásbeli véleményét

kérték ki a kézirat-adatbázis létrehozásával és lehetséges szerkezetével kapcsolatban, különböző országok és különféle gyűjtemények képviselőiben. Az általuk benyújtott elemzések értékelése alapján a javasolt leírási és keresési módokkal a jövő évi (2004-es) CERL közgyűlésen 2–3 kézirat-fájl bemutatására fog sor kerülni, amelynek helyszíne a Skót Nemzeti Könyvtár lesz.

Nagy nyeresége a Hand Press Book adatbázisnak az azzal együtt, de külön, szabadon is használható három CERL-tezaurusz: a helynév, nyomdász/kiadó név és szerzői név-tezaurusz (www.cerl.org). Ezek közül jelenleg a legkidolgozottabb a helynév-tezaurusz, amelyhez néhány nemzeti könyvtár már beadta saját helynév tezauruszát (mint a göttingeni Egyetemi Könyvtár és a zágrábi Nemzeti és Egyetemi könyvtár), de várják ugyanezt minél több nemzeti könyvtártól. A szerzői név tezaurusz a holland és angol STC név-anyagával már rendelkezik, ezt is megküldte a zágrábi könyvtár.

Az éves közgyűlés keretében hagyományosan sor kerül az év folyamán beküldött fájlok bemutatására, idén három ilyen prezentációt láthattak a résztvevők. Ezek közül kettő, a VD-16 supplementumai és a Wellcome-könyvtár rekordjai már megtalálhatók a HPB-ban. Az előbbiről Claudia Fabian számolt be a müncheni Állami Könyvtár részéről. A 25 nyomtatott kötet után elkészült, csak elektronikusan a Supplementum, amely 50, nemcsak németországi könyvtár német nyelvű 16. századi nyomtatványait tartalmazza. Claudia Fabian külön kiemelte azt a két könyvtárat, amelyekről különösen sok adatot kaptak: a szentpétervári Nemzeti Könyvtárt és az Országos Széchényi Könyvtárt (az OSzK-ból és a bécsi Nemzeti Könyvtárból származó pótlásokat Borsa Gedeon azonosította és küldte meg). A kollégák tudtára adta azt a jó hírt is, hogy 2003. karácsonyára elkészül a teljes (nyomtatott formában 25 kötetes) VD-16 digitális változata.

Az első magyarországi hozzájárulás a Hand Press Book adatbázishoz az OSzK antikva-katalógusának fájlja. Ez az eredetileg három nyomtatott kötetben megjelent antikva-katalógus 13 000 rekordot tartalmaz, 17 000 példányról XML-formátumban. A rekordok konvertálását a californiai RLG (Research Libraries Group) végzi. Erről, és az OSzK egyéb, régi könyves adatbázisairól Káldos János prezentációját láthatták a résztvevők, bemutatva a Szegedi Egyetemi Könyvtárral közösen kidolgozott Eruditio adatbázist (www.eruditio.hu/antiqua/index.html) és a készülő, a kézműipari nyomtatás teljes korszakára kiterjedő, idén megkezdett magyarországi régi könyv adatbázist. Ennek az antikva katalógust tartalmazó része az OSzK honlapján hozzáférhető.

A harmadik prezentáció, a londoni Wellcome Institute könyvtárának anyaga. Ez az orvostörténeti gyűjtemény az első szakkönyvtár, amelynek rekordjait a CERL megkapta, és amelyet John Symons mutatott be. Nemcsak a legnagyobb európai orvostörténeti gyűjtemény, hanem pl. szakácskönyvekben és útleírásokban is bővelkedik az alapító, Sir Henry Wellcome érdeklődési körének köszönhetően. Ebbe a könyvtárba került William Morris jó néhány saját könyve, amelyek egy része az általa alapított nevezetes, historizáló stílusban dolgozó Kelmscott Press kiadványa. A Wellcome Library magyar vonatkozású és magyar szerzőktől származó könyvekben is gazdag – amint azt a John Symons előadásában bemutatott egyik útleírás is érzékeltette.

Az év folyamán új tagként csatlakozott a CERL-hez a litvániai Nemzeti Könyvtár.

A közgyűlés megerősítette elnöki tisztében Dr. Ann Mathesont a skót Nemzeti Könyvtár részéről, a CERL titkára tavaly óta Dr. David Shaw, aki Lotte Hellingát követte ebben a funkciójában, és aki a canterbury-i katedrális könyvtárának igazgatója volt.